

Pereputty

Ha visszatekintve pár évszázadnyit megpróbálnánk elképzelni a mindennapokat, meglepve tapasztal-nánk, hogy a régi korok embere mennyire mást értett a közösség, a család, a kapcsolatok fogalmán (is).

Kaari Utrio finn történész egyik könyvében egy kép asztalosműhelyt ábrázol: ám a műhelyben nemcsak faragnak, hanem olvasnak, főznek és alszanak is. Nehéz megállapítani, hogy a kép alakjai közül ki családtag és ki nem, ki szolgáló és ki vendég, meg hogy ki kinek a testvére. Ha valaki megözvegyült, legtöbbször iparkodott, hogy mihamarabb új asszonyt vagy férfit hozzon a házhoz. Az új társ, a „mostoha”, akinek alakját Hamupipőke vagy Hófehérke meséjéből ismerjük, lehetett idősebb és fiatalabb, hozhatta magával a saját édes gyerekeit, s ők szintén különbözhetek korban a háziaktól. Vagy ha egy özvegyember elment zsoldosként szolgálni, távollétében rábízta gyermekeit a hűgára, a sógorékra, valamelyik jószívű komára. Ha jó csizmadia volt valaki, odaadták mellé az unokaöccsöt az inasévekre, hogy így tanulja ki a mesterséget. Ezek az élethelyzetbeli változások és a falusi, kisvárosi közösségek alakították a kapcsolatrendszerüket, ahol a mai értelemben vett testvérségtől eltérő, más „testvériségek” alakultak ki.

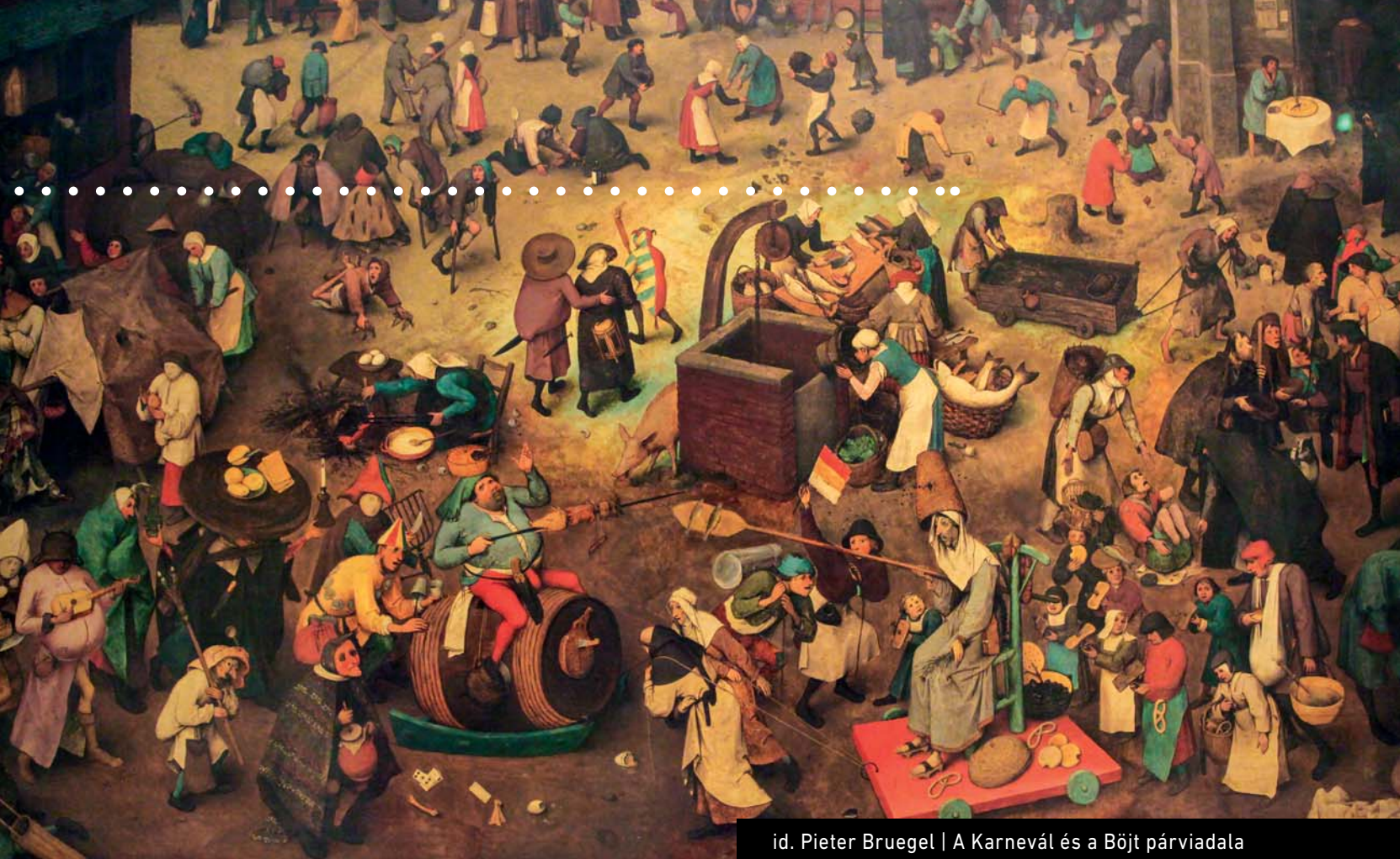
Egy szerteágazó nagycsaládban gyakran voltak az egykorú csecsemők egymás tejtestvérei: ha az egyikük édesanyjának elapadt a teje, akadt helyette

a közösségben másik anya, aki szoptatni tudta. Az ilyen csoportok nagyon hasonlóan szerve-ződtek. A közösséget, amely a nagycsaládnál már nagyobb, ám a településnél még kisebb volt, szorosabb-lazább rokoni szálak tartották össze.

Pereputty szavunk a német Brut szóból ered, azt jelenti: fészekalja. Jól példázza, hogy hosszú ideig változatlan környezetben a család nemcsak időben, vagyis a gyerekek és az unokák születésével növekedett. A korabeli adottságoknak megfelelően „oldalra” is terjeszkedett, ám csak a természetes határokon belül: ameddig a pereputty egyik tagja számon tudta tartani, kikhez is tartozik ő és kik tartoznak hozzá.

Körülbelül 140-150 emberről van szó: még ma is előfordul, hogy egy családi névnapra - nem lakodalomra! - ilyen sokan gyűlnek össze. Ez a szám a természetes emberi közösségek sokféleképpen feltárt és bizonyított egységét méri - már digitálisan is.

Ma Dunbar-számnak is hívjuk, mert Robin Dunbar (ejtsd: danbár) antropológus nevéhez fűződik. Az oxfordi tudós elméletét a 20. század végén alkotta meg. Úgy vélte, az ősidőkben a főemlősök agyméretének növekedésével nőtt az együtt élő csoportok mérete is. Az ősi állapotban a homo sapiensnél ez 140-150 fős csoportokat jelentett, s a mai „primitív” társadalmakban, faluközösségekben is ez figyelhető meg.

id. Pieter Bruegel | A Karnevál és a Böjt párviadala

Nagyobb csoportok csak akkor alakulhatnak ki, ha az agyméret is megnő, mert az agy feladata a társas kapcsolatok és az azokra vonatkozó minden lényeges információ nyilvántartása. Dunbar szerint az emberi csoportok létszáma olyan nagy, hogy ha a társasági kapcsolatokat ősi módon, egymás szeretetteli vakargatásával akarnánk ápolni, az ébren töltött idő majdnem felét kellene kurkászással tölteni. Ehelyett a beszélgetés lehetővé teszi, hogy egyszerre többekkel is „kurkásszunk”, és beszélgetés közben csinálhatunk mást is. A nyelv új, társadalmi összetartó erő lett, biztosítva a nagyobb csoporton belüli kisebb, 7-8

vagy 20–30 fős csoportok kölcsönös támogatását és védelmét.

Sok-sok ezer évvel ezelőtt tehát megjelent a pereputty az emberiség történetében, és ezzel új tulajdonságok is születtek az egyén és a csoport viszonyában. Közös eszmékben kezdtünk hinni, közös célokat találtunk ki, amelyeket együtt akartunk elérni, és együtt akartunk a közös céljainkhoz hűek maradni. Igaz, nem volt könnyű számon tartani, hogy a nagynéném sógorának a másodunokatestvére nekem milyen rokonom, de nem is kellett: közös helyre, egy pereputtyba tartoztunk.

SZVETELSZKY ZSUZSANNA